

Sygn. I C 110/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 kwietnia 2014 r.

Sąd Okręgowy w Słupsku I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Małgorzata Banaś
Protokolant:	Małgorzata Bugiel

po rozpoznaniu w dniu 4 kwietnia 2014 r. w Słupsku

na rozprawie

sprawy z powództwa W. W. (1)

przeciwko T. Z., D. W. i B. W.

o stwierdzenie nieważności czynności prawnej

1. oddała powództwo;
2. nie obciąża powoda kosztami procesu.

Na oryginale właściwy podpis

Sygn. akt I C 110/13

UZASADNIENIE

Powód W. W. (1) w pozwie wniesionym przeciwko pozwanym domagał się ustalenie nieważności czynności prawnej – umowy darowizny zawartej w formie aktu notarialnego z dnia 3 grudnia 2007r. przed notariuszem A. C. w Kancelarii Notarialnej w L., obejmującej udziały wynoszące po 1/3 części dla każdego z obdarowanych, zabudowanej nieruchomości położonej w miejscowości C., gmina C., składającej się z działek nr (...) objętej Kw nr SLL/ (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Lęborku, twierdząc, że w chwili zawierania tej umowy znajdował się w stanie wyłączającym świadome oraz swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

Pozwani T. Z., D. W. i B. W. w odpowiedzi na pozew wniesli o oddalenie powództwa wskazując w uzasadnieniu swojego stanowiska, iż zgłoszone przez powoda powództwo jest całkowicie bezzasadne, albowiem w ich ocenie tak przed jak i w chwili zawierania tej umowy W. W. (1) był w pełni świadomy treści dokonanych ustaleń, związanych z zawartą umową, która polegała na darowiznie posiadanego przez małżonków T. Z. (poprzednio W.) i W. W. (1) wzajemnie na swoją rzecz i częściowo na rzecz swoich dzieci D. W. i B. W..

Nadto pozwani D. W. i B. W. wskazali, iż aktem notarialnym sporządzonym w dniu 23 marca 2009r. przed notariuszem H. C. w Kancelarii Notarialnej w L. dokonali zwrotu na rzecz powoda przedmiotu darowizny, przy czym w przypadku

B. W. co do całości, natomiast w przypadku D. W. co do 1/6 części w zabudowanej nieruchomości objętej Kw nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Łęborku.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwem z dnia 7 września 2007r. skierowanym do Sądu Rejonowego w Słupsku pozwana – wówczas T. W., wystąpiła o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym poprzez wpisanie jej jako małżonki na prawach współwłasności małżeńskiej do nieruchomości oznaczonych numerami ksiąg wieczystych (...). Pismem z dnia 20 listopada 2007r., a następnie z dnia 5 grudnia 2007r. strony postępowania w sprawie przed Sądem Rejonowym w Łęborku, za powódkę jej pełnomocnik radca prawny M. G. i pozwany W. W. (1) złożyli zgodne oświadczenie o cofnięciu pozwu za wzajemną zgodą, wobec zawarcia przez strony ugody polegającej na całkowitym i ostatecznym podziale majątku dorobkowego. Postanowieniem z dnia 7 grudnia 2007r. Sąd umorzył postępowanie w sprawie.

dowód; pismo z dnia 20.11. 2007r. k. 62, pismo z dnia 5.12.2007r. k. 67, postanowienie z dnia 7.12.2007r. k.71 akt sprawy SR w Łęborku (...).

Wyrokiem z dnia 4 grudnia 2007r. Sąd Okręgowy w Słupsku po przeprowadzeniu w tym samym dniu rozprawy rozwiązał przez rozwód związek małżeński T. i W. W. (1) bez orzekania o winie. W trakcie przesłuchania stron małżonkowie złożyli oświadczenie, iż dnia poprzedniego dokonali przed notariuszem na zgodny wniosek podziału posiadanego majątku dorobkowego.

dowód; protokół rozprawy i wyrok SO w Słupsku k. 27-29 akt sprawy (...).

Aktem notarialnym z dnia 3 grudnia 2007r. sporządzonym w Kancelarii Notarialnej w L. Rep. A numer (...) doszło do zawarcia umowy darowizny której stronami byli powód W. w. i pozwani T. Z. (poprzednio W.), B. W. i D. W.. T. W. oświadczyła, że wyraża zgodę na;

- 1) dokonanie przez męża W. W. (1) czynności dotyczących majątku wspólnego polegających na darowiznie, z ich majątku wspólnego, jej samej do jej majątku osobistego, udziału wynoszącego 1/3 część w nieruchomości objętej księgą wieczystą (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Łęborku, opisaną bliżej w § 1 lit A tego aktu,
- 2) darowiznie, z ich majątku wspólnego, synowi D. W. udziału wynoszącego 1/3 część w nieruchomości objętej Kw nr SL1L/ (...) Sądu Rejonowego w Łęborku, opisaną bliżej w § 1 lit A tego aktu,
- 3) darowiznie, z ich majątku wspólnego, córce B. W. udziału wynoszącego 1/3 część w nieruchomości objętej Kw nr SL1L/ (...) Sądu Rejonowego w Łęborku, opisaną bliżej w § 1 lit A tego aktu,

Jednocześnie powód oświadczył, że wyraża zgodę na dokonanie przez T. W. czynności dotyczącej ich majątku wspólnego polegającej na darowaniu mu, z ich majątku wspólnego, jemu samemu do jego majątku osobistego, całej nieruchomości objętej księgą wieczystą Kw nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Starogardzie Gdańskim, opisaną bliżej w § 1 lit B tego aktu. Następnie powód za zgodą swojej wówczas jeszcze żony, na dokonanie czynności dotyczącej ich majątku wspólnego, oświadczył, iż daruje żonie do jej majątku osobistego, oraz synowi D. W. a także córce B. W., udziały wynoszące po 1/3 części w nieruchomości opisaną bliżej w § 1 lit A aktu, objętej Kw nr SL1L/ (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Łęborku, a T. W., D. W. i B. W. oświadczają że powyższe darowizny udziałów na zasadach współwłasności przyjmują.

dowód; odpis aktu notarialnego Rep. A nr (...) k.5-7 akt niniejszej sprawy.

W dniu 23 marca 2009r. w Kancelarii notarialnej w L. doszło do spotkania stron niniejszego postępowania, a następnie do złożenia oświadczenia woli spisane w formie aktu notarialnego repertorium A numer (...) w treści którego, stawający oświadczyli, że dnia 12.09.2008 roku za nr Rep. (...) oraz dnia 18.11.2008 roku za nr Rep (...) i Rep (...) w tutejszej kancelarii (...) odwołał dokonaną dnia 3.12.2007 roku numer Rep. (...) darowiznę nieruchomości położonej w C., gmina C. objętej Kw numer (...) na rzecz córki B. W., na rzecz żony B. W. (obecnie byłej żony) i na rzecz syna D.

W. z powodu rażącej niewdzięczności obdarowanych, które to oświadczenia zostały im doręczone odpowiednio dnia 15.09.2008 roku i 19.11.2008 roku, a T. W. dnia 13.02.2009 roku odwołała darowiznę nieruchomości położonej w miejscowości O., gmina L., powiat S. (Kw numer GDIA/ (...)) dokonaną na rzecz męża W. W. (1) dnia 3.12.2007 roku numer Rep. (...), z powodu rażącej niewdzięczności obdarowanego, które to oświadczenie zostało mu doręczone dnia 19.02.2009 roku.

Jednocześnie W. W. (1) oświadczył, że cofa (za zgodą obdarowanych) swoje oświadczenia z dnia 12.09.2008 roku i 18.11.2008 roku o odwołaniu darowizn dokonanych na rzecz B. W., T. W. i D. W., a nadto oświadczył, że uważa swoje roszczenia o przeniesienie własności udziałów we współwłasności nieruchomości zabudowanej położonej w miejscowości C., gmina C. objętej Kw numer SLLL/ (...), za niebyłe. Nadto W. W. (1) oświadczył, że zobowiązuje się w ciągu siedmiu dni cofnąć wszystkie pozwy, wnioski, zawiadomienia o popełnieniu przestępstw przez obdarowanych i inne sprawy wniesione do sądu i organów ścigania przeciwko nim.

Z kolei T. W. oświadczyła, że przebaczyła W. W. (1) rażącą niewdzięczność i cofa (za zgodą obdarowanego) swoje oświadczenie z dnia 13.02.2009 roku o odwołaniu darowizny dokonanej na rzecz W. W. (1), a nadto oświadczyła, że uważa swoje roszczenie o przeniesienie własności udziału we współwłasności nieruchomości położonej w O., gmina L., objętej Kw nr (...), za niebyłe.

Strony aktu notarialnego oświadczyły, że nie roszczą ani w przyszłości nie będą rościć wobec siebie żadnych pretensji w tym również finansowych z tytułu umowy darowizny z dnia 3.12.2007 roku nr Rep. (...).

dowód; odpis aktu notarialnego Rep. A nr (...) k.53-54 akt niniejszej sprawy.

W tym samym dniu doszło również do zawarcia pomiędzy stronami kolejnej umowy darowizny w formie aktu notarialnego Repertorium A numer (...) na mocy której, B. W. darowała swojemu ojcu W. W. (1) cały swój udział wynoszący 1/3 część w zabudowanej nieruchomości składającej się z działek nr (...) objętej Kw nr SLLL/ (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Lęborku, a W. W. (1) oświadczył, że darowiznę udziału w przedmiotowej nieruchomości przyjmuje. D. W. darował swojej matce T. W. udział wynoszący 1/6 część i ojcu W. W. (1) udział wynoszący 1/6 część w zabudowanej nieruchomości objętej Kw nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Lęborku, a T. W. i W. W. (1) oświadczyli, że darowizny udziałów w przedmiotowej nieruchomości przyjmują.

dowód; odpis aktu notarialnego Rep. A nr (...) k.55-57 akt niniejszej sprawy.

W dniu 20 sierpnia 2010r. powód W. W. (1) dokonał sprzedaży na rzecz W. W. (4) przysługującego mu udziału w wysokości 3/6 w prawie własności zabudowanej działki nr (...) położonej w C. dla której Sąd Rejonowy w Lęborku Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą (...) za cenę 250.000zł.

dowód; odpis aktu notarialnego Rep. A nr (...) k.115a akt niniejszej sprawy.

Sąd zważył co następuje:

Powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

Bezspornie punktem ciężkości sporu jest kwestia ważności umowy darowizny z dnia 3 grudnia 2007r.

Odnosząc się merytorycznie do zgłoszonego żądania, to treścią hipotezy art. 82 kodeksu cywilnego jest złożenie oświadczenia woli przez osobę znajdującą się w stanie choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innych, chociażby nawet przemijających zaburzeń czynności psychicznych, które wyłączały jej świadomość albo uniemożliwiały powzięcie decyzji i wyrażenie woli w sposób swobodny. Z taką hipotezą przywołany przepis łączy dyspozycją w postaci sankcji bezwzględnej nieważności złożonego oświadczenia woli. W art. 82 k.c. mamy do czynienia z dwiema różnymi sytuacjami (choć nie z dwiema różnymi wadami oświadczenia woli) Ustawodawca przyjął że aby czynność prawna była skuteczna, musi być podjęta świadomie i swobodnie, czyli aby składający oświadczenie woli miał rozeznanie, jaki skutek chce osiągnąć przez swoje działanie, oraz aby miał możliwość realizacji swej woli. Stan

braku świadomości nie musi być całkowity i zupełny, jednak częściowe wyłączenie świadomości musi być znaczne. Ustawodawca nie scharakteryzował możliwych przyczyn wyłączenia swobody. Jednak w orzecznictwie ukształtował się jednoznaczny pogląd, że nie jest dotknięta brakiem świadomości ani swobody czynność zdziałana ze względu na trudną sytuację ekonomiczną bowiem przyczyna wyłączająca swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli musi być umiejscowiona w samym podmiocie składającym oświadczenie woli, a nie w jakiejś sytuacji zewnętrznej, w jakiej osoba ta została postawiona (por. wyr. SN z dnia 1 lipca 1974r., (...), (...), z. 2, s. 30).

Stan wyłączający świadomość lub swobodę, jako określony stan faktyczny, dowodzony może być wszystkimi środkami, a mianowicie przesłuchaniem świadków, stron, analizą dokumentów itp. W każdym jednak wypadku sąd obowiązany jest zwrócić się o pomoc do biegłych, i to nie tylko wówczas, gdy w grę wchodzi choroba psychiczna lub niedorozwój umysłowy. Prawidłowość zastosowania przepisów prawa materialnego dotyczących nieważności czynności prawnej jest ściśle uzależniona od dokonania ustaleń faktycznych.

W okolicznościach niniejszej sprawy chybiony jest zdaniem Sądu argument, że powód dokonując w dniu 3 grudnia 2007r. czynności prawnej działał w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Przyczyn powstania powyższego stanu powód upatrywał w swoim stanie psychicznym, związanym ze skutkami udaru który przeszedł w 1995r. Przemawiało to zdaniem powoda za tym, że jego proces decyzyjny i myślowy nie funkcjonował należycie. Działał ona bez rozeznania i nie zdawał sobie sprawy ze skutków jakie niesie za sobą zawierana umowa i składane oświadczenia, a stan ten został wykorzystany przez pozwanych i ich pełnomocnika.

Podstawę ustaleń Sądu stanowiły przede wszystkim zeznania świadków M. G. i H. C.. Zeznania te oceniane w całości i przez pryzmat pozostałego, a wskazanego poniżej materiału dowodowego znajdującego się w aktach sprawy są spójne, logiczne, wzajemnie się uzupełniają. Sąd oparł się również na zgromadzonych w sprawie dokumentach, w szczególności na niekwestionowanym wypisie aktu notarialnego z dnia 3 grudnia 2007r. i z dnia 23 marca 2009r. oraz dokumentacji lekarskiej i opinii biegłego.

Sąd ustalając czy powód W. W. (1) w chwili zawierania umowy będącej przedmiotem sporu znajdował się w stanie wyłączającym świadome oraz swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, tj. stanie który oznacza brak rozeznania, niemożność rozumienia posunięć własnych i posunięć innych osób oraz niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania a także czy miała zniesioną zdolność wyboru między taką, a inną decyzją, zniesione lub mocno zaburzoną pamięć i funkcje intelektu zważywszy na sekwencje zdarzeń poprzedzających samo zawarcie aktów notarialnych dopuścił dowód z pisemnej opinii biegłego z dziedziny psychiatrii.

W oparciu o przeprowadzony z badanym wywiad oraz analizę dokumentacji medycznej, biegły rozpoznał u powoda schorzenie psychiczne w postaci zespołu psychoorganicznego rozpoczynającego się. W ocenie biegłego co zostało zawarte w końcowym wniosku opinii, w momencie podpisywania aktu notarialnego w dniu 3.12.2007r. stan psychiczny W. W. (1) umożliwiał mu świadome i swobodne podejmowanie decyzji, rozumienie wszystkich czynności towarzyszących podpisywaniu aktu notarialnego oraz rozumienie zachowań własnych i innych osób. Stan psychiczny pozwalał na przewidywanie skutków swojego postępowania. W uzasadnieniu swojego stanowiska biegły wskazał, iż stwierdzone u badanego upośledzenie pamięci i trudności w koncentracji uwagi niewielkiego stopnia bez cech otępienia nie upośledzały jego zdolności do zrozumienia sytuacji w której się znajduje, zrozumienia czynności które są wykonywane i skutków z tego faktów wynikających.

Zdaniem Sądu nie sposób zakwestionować powyższej oceny w kontekście dokonanych ustaleń i sekwencji zdarzeń poprzedzających zawarcie przez powoda umowy darowizny i tych mających miejsce później. Dlatego Sąd w całości podzielił wydaną przez biegłego S. G. opinię, która charakteryzuje się dużą fachowością i jest wynikiem pełnej i dogłębnej analizy zgromadzonego materiału dowodowego. Przede wszystkim należy ocenić ją jako opinię wyjaśniającą kwestie wskazane w zleceniu. Jest ona logiczna i jednoznaczna, a co istotne wnioski w niej zawarte nie zostały skutecznie zakwestionowane przez strony procesu.

Podkreślić należy, iż ustalenia faktyczne w procesach, które mają na celu wykazanie stanu świadomości jednej ze stron umowy w chwili jej zawarcia, w szczególności, gdy od tej chwili upłynął już pewien okres czasu, są zawsze obarczone

pewnym stopniem niepewności i muszą być oparte na wnioskowaniu z faktów, na fachowej wiedzy medycznej i doświadczeniu życiowym.

Opinia biegłego podlega, tak jak i inne dowody ocenie według art. 233 § 1 k.p.c., lecz odróżniają ją szczególne kryteria oceny. Stanowią je zgodność z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziom wiedzy biegłego, podstawy teoretyczne opinii, sposób motywowania oraz stopień stanowczości wyrażonych w niej wniosków. Przedmiotem opinii biegłego nie jest przedstawienie faktów, lecz ich ocena na podstawie wiedzy fachowej (wiadomości specjalne). Nie podlega ona zatem weryfikacji jak dowód na stwierdzenie faktów na podstawie kryterium prawdy i fałszu. Zgodnie z art. 233 § 2 k.p.c. Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania na podstawie wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego.

Stan wyłączający świadomość to najogólniej rzecz ujmując brak rozeznania, niemożność rozumienia zachowań własnych i zachowań innych osób, niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania. Sformułowanie art. 82 k.c. wskazuje, że wada oświadczenia woli określona w tym przepisie obejmuje dwa różne stany faktyczne, które mogą występować samodzielnie, trzeba jednak zauważyć, że granica między stanem wyłączającym świadome powzięcie decyzji, a stanem wyłączającym swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest bardzo płynna. Powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest swobodne, gdy zarówno proces decyzyjny, jak i uzewnętrznienie woli nie zostały zakłócone przez destrukcyjne czynniki wynikające z właściwości psychiki czy procesu myślowego osoby składającej oświadczenie woli. Stan wyłączający swobodę musi również wynikać z przyczyny wewnętrznej, umiejscowionej w samym podmiocie składającym oświadczenie woli, a nie w sytuacji zewnętrznej. Tak pojmowanemu brakowi swobody towarzyszyć będzie natomiast najczęściej także pewne ograniczenie świadomości (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2006r. (...)). Stosunek psychiczny do podejmowanego zachowania się i jego skutków opiera się – jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 grudnia 1979 r., (...) – na dwóch momentach: przewidywania i woli. Oba te momenty zakładają istnienie nieupośledzonego działania funkcji psychicznych, pozwalające na właściwe rozeznanie znaczenia i skutków swego zachowania się oraz pokierowania swoim postępowaniem ((...), nr 3, poz. 45).

Biegły stanowczo wykluczył, by w chwili zawierania umowy darowizny w dniu 3 grudnia 2007r. powód był dotknięty niedorozwojem umysłowym, taką chorobą psychiczną lub innymi zakłóceniami czynności psychicznych, które mogłyby w chwili podpisywania aktu notarialnego powodować stan wyłączenia świadomego i swobodnego wyrażenia swej woli oraz skutkować u badanego brakiem przezorności i niemożności zrozumienia zachowań własnych i innych osób oraz niezdawania sobie sprawy ze skutków własnego postępowania.

W doktrynie podkreśla się, że brak świadomości i swobody, o którym mowa w art. 82 k.c. musi być zupełny, ponieważ powołany przepis wiąże przewidziane w nim skutki tylko z całkowitym wyłączeniem stanu świadomości lub swobody, czyli z całkowitym zniesieniem zdolności wyboru między taką a inną decyzją.

Zagadnienie czy Sąd powinien powoływać innych biegłych i wzbogacać materiał dowodowy o kolejne opinie, zostało wyjaśnione w wyroku SN z dnia 15.02.1974r., (...) (...)3 (nie publ.), zgodnie z którym do dowodu z opinii biegłego nie mogą mieć zastosowania wszystkie zasady prowadzenia dowodów, a w szczególności art. 217 § 1 k.p.c. Jeżeli więc sąd uzyskał od biegłych wiadomości specjalne niezbędne do merytorycznego i prawidłowego orzekania, to nie ma potrzeby żądania ponowienia lub uzupełnienia tego dowodu. Powołanie kolejnego biegłego jest uzasadnione wówczas tylko, gdy sporządzona przez dotychczasowego biegłego opinia jest niepełna, niezrozumiała, i nie udziela odpowiedzi na postawione w zleceniu pytanie. Jak podniesiono już we wcześniejszych uwagach, w przedmiotowej sprawie żadna z przytoczonych przesłanek nie zachodziła (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 1999 r., (...), z dnia 14 maja 1997 r., (...), wyrok z dnia 18 września 1997 r., (...), oraz wyrok z dnia 10 grudnia 1997 r., (...)).

Wielokrotnie też Sąd Najwyższy stwierdzał, że potrzeba powołania innego biegłego powinna wynikać z okoliczności sprawy, a nie z samego niezadowolenia strony z dotychczas złożonej opinii, gdyż odmienne stanowisko oznaczałoby przyjęcie, że należy przeprowadzić dowód z wszystkich możliwych opinii biegłych, aby upewnić się, czy niektórzy z nich nie byli tego samego zdania, co strona (por. przykładowo wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 1999 r., (...), i z dnia 14 maja 1997 r., (...)).

Uwzględniając zatem powyższe ustalenia i rozważania, Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, iż powództwo w całości podlegało oddaleniu.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art.108 k.p.c. w zw. z art. 102 k.p.c. Biorąc pod uwagę charakter dochodzonego roszczenia, a także subiektywne przekonanie powoda o jego zasadności oraz okoliczność, iż zweryfikowanie powództwa nie było możliwe, o czym świadczy konieczność dopuszczenia dowodu z opinii biegłego, Sąd doszedł do przekonania, że spełnione zostały – określone powołanym przepisem – przesłanki uzasadniające nieobciążanie powoda kosztami procesu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2011 r. (...)). Z tych względów orzeczono jak w pkt 2 wyroku.

Na oryginale właściwy podpis